

แนวทางการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม GUIDELINES FOR PROMOTING GLOBAL CITIZENSHIP AMONG YOUTH BASED ON BUDDHADHAMMA PRINCIPLES

นิภาวรรณ เจริญลักษณ์^{1*}, วงษ์สิริ เรืองศรี², เรียงวิญญ์ นิลโคตร³, ธิติวาส์ สุขป้อม⁴, ณัฐพัชร สายเสนา⁵
Nipawan Charoenlak^{1*}, Wongsiri Rueangsri², Reongwit Nilkote³, Thitiwas Sukpom⁴, Natthapat Saisena⁵

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chom Bueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand

²นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

²Independent Scholar, Thailand

³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

³Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

⁴คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

⁴Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, Thailand

⁵คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

⁵Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: ncharoenlak@gmail.com

Received 15 June 2023; Revised 23 December 2023; Accepted 27 December 2023

บทคัดย่อ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่จุดหมาย สังคมจะต้องมีความสามารถในการนำเสนอทฤษฎีด้านทรัพยากรมนุษย์มาพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ หน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน อย่างน้อยการพัฒนาจะต้องครอบคลุม 3 มิติที่สำคัญ คือ ประการที่หนึ่ง “ด้านการปลูก” หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประการที่สอง คือ “การเก็บเกี่ยว” หรือการบริหารจัดการ กล่าวคือ การสร้างแรงจูงใจให้ทรัพยากรมนุษย์ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนางานที่ได้รับมอบหมายตามภารกิจ มีความหมายรวมถึงแรงจูงใจที่ไม่ใช่ตัวเงินแต่เป็นแรงจูงใจที่มีมูลค่าจับต้องไม่ได้แต่มีคุณค่าทางจิตใจสูง และ ประการที่สามคือ “การลงมือปฏิบัติ” เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ในการที่จะสร้างความสำเร็จและสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุข บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม และนำเสนอแนวทางส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย: การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดการความรู้ และการถอดบทเรียน

ผลการวิจัย: ด้านการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม พบว่า 1) พระพุทธศาสนามีจุดเด่นด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ หลักพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริม

เยาวชน ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง หลักไตรสิกขา ประการที่สอง หลักสัปปริสธรรม ประการที่สาม หลักกัลยาณมิตร ประการที่สี่ หลักพรหมวิหาร ประการที่ห้า หลักอิทธิบาท และประการที่หก หลักสังคหวัตถุ และ 2) ข้อเสนอแนะทางส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม เยาวชนควรมีทักษะที่สำคัญ ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง ความเข้าใจถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันของสังคมโลก ประการที่สอง ความเข้าใจบริบทของสังคมโลกและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ประการที่สาม ทักษะด้านการวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกใช้ข้อมูลจากสื่อ และประการที่สี่ การมีวินัยในการพัฒนาตนเอง

ความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา: การส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกเป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาที่ต่อเนื่อง จุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การเป็นพลเมืองที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการประยุกต์พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงของโลก อันประกอบด้วยหลักธรรมหกประการ อันได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักสัปปริสธรรม หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร หลักอิทธิบาท และหลักสังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่มุ่งสู่การพัฒนาศักยภาพปัจเจกบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา ใจ สังคมและจิตวิญญาณ และเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกอย่างมีความสุข

สรุป: องค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักธรรมการเสริมศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่ครอบคลุมเป้าหมาย 4 ส่วน คือ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการครองคน ด้านการครองงาน และเกื้อกูลสังคม องค์ความรู้ทั้งหมดจะเป็นการสร้างสันติสุขครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะเป็นพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทย

คำสำคัญ: เยาวชน, พลเมืองโลก, หลักพุทธธรรม

Abstract

Background and Objectives: Human resource development is one of the fundamental mechanisms that will drive the country toward its goals. A society must be able to present human resource-based theories for developing human potentiality in order to become a major force in country development. Agencies and organizations in every sector must be prepared in every guideline. At least the aspect of development must cover three important dimensions: first, "planting" or human resource development; second, harvesting. or management, that is, creating incentives for human resources to use their full potential to develop the work assigned to them based on the mission It has meaning including non-monetary motivation but motivation that has intangible value but has high sentimental value; third "taking the action," to achieve result to build success and new value for oneself and organization. Buddhaddhamma principles emphasize education and potential development, leading to becoming perfect human beings and living happily in a global society. The objectives of this research paper are; To study the guidelines to promote youth to become global citizens based on the Buddhaddhamma principles and propose the guidelines to promote global citizenship among youth based on the Buddhaddhamma principles.

Methodology: This qualitative research analyzed data from documents and research tools, including structured interviews, group discussions, in-depth interviews, knowledge management, and lesson learned.

Main Results: Promoting global citizenship among youth based on the Buddhaddhamma principles found that: 1) Buddhism had a prominent point on the education aspect for improving the quality

of life to become complete human beings. Buddhadhamma principles for promoting youth included: first, the Trisikkha principle; second, the Sappurisa-dhamma principles; third, the Kalyāṇamitta-dhamma principles; fourth, the Brahmavihāra principles; fifth, the Iddhipāda principles; sixth, the Saṅgahavatthu principles. 2) Regarding the suggestions for promoting global citizenship among youth according to Buddhadhamma principles, they should have contained essential skills, which included: first, the understanding of the cultural diversity of global societies; second, the understanding of the context of global society and its changes; third, the skills in analyzing, evaluating, and selecting information from the media; fourth, the discipline in self-development.

Involvement to Buddhadhamma: Promoting global citizenship is a continuous process of learning and development. The main aim is to be a good citizen and live happily together by applying Buddhism to the changes of the world which consists of six principles, namely the Trisikkha principle, the Sappurisa-dhamma principle, principles of Kalyāṇamitta-dhamma, the Brahmavihara principle, the Iddhipāda principle, and the Saṅgahavatthu principle are Buddhadhamma principles. They are principles intending to develop the potential of individuals to be complete in physical, verbal, mental, social, and spiritual, including for happy coexistence in a global society.

Conclusions: The body of knowledge from this study reflected the Buddhadhamma principles of humanity empowerment that encompassed four goals, which included self-development, man-management, job management, and social contribution. The entire body of knowledge would have created peace and happiness covering all dimensions of life, especially as the basis of Thai society and the culture of Thai persons.

Keywords: Youth, Global Citizenship, Buddhadhamma Principles

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหนึ่งในโลกที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่จุดหมาย สังคมจะต้องมีความสามารถในการนำเสนอทฤษฎีด้านทรัพยากรมนุษย์มาพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเป็นฐานกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป หน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน อย่างน้อยการพัฒนาจะต้องครอบคลุม 3 มิติที่สำคัญ คือ ประการที่หนึ่ง “ด้านการปลูก” หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HR Development) ประการที่สอง คือ “การเก็บเกี่ยว” หรือการบริหารจัดการ (HR Management) กล่าวคือ การสร้างแรงจูงใจให้ทรัพยากรมนุษย์ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนางานที่ได้รับมอบหมายตามภารกิจ มีความหมายรวมถึงแรงจูงใจที่ไม่ใช่ตัวเงินแต่เป็นแรงจูงใจที่มีมูลค่าจับต้องไม่ได้แต่มีคุณค่าทางจิตใจสูง เช่น ความสุข แรงบันดาลใจ การได้รับเกียรติ และศักดิ์ศรี ตลอดถึงความยั่งยืนในวิชาชีพ และประการที่สาม คือ “การลงมือปฏิบัติ” เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (Execution) ในการที่จะสร้างความสำเร็จและสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและองค์กร

การศึกษาของประเทศไทยได้ก้าวสู่การปฏิรูปทางการศึกษาอย่างเป็นระบบตั้งแต่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ภาครัฐของประเทศไทยที่มุ่งปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการจัดระบบการศึกษาเป็น 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และ

คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (National Education Act B.E. 1999, 1999) อย่างไรก็ตาม การศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศไทย ยังคงต้องมีการพัฒนาและค้นหาแนวทางใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับยุคสมัย ต้องมีการเปลี่ยนกระแสนการศึกษาใหม่ให้ เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ก่อนที่จะให้เกิดเป็นรูปธรรมในการศึกษา ก่อให้เกิดผลผลิตขึ้นในวง การศึกษา แล้วให้ผลผลิตนั้นเป็นผลผลิตเชิงสร้างสรรค์ (Creative) เป็นผลผลิตที่เกิดจากความคิด สติปัญญา วิธีการของการศึกษานั้น ๆ ลักษณะของคนรุ่นใหม่ในสังคมจะต้องขยายความเป็นคนที่สมบูรณ์ไปสู่ความเป็นคนที่มี ความคิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับสังคมไทยได้อย่างดีและมากพอ (Sinlarat, 2017) การเรียนรู้ระบบการเรียนรู้ ใหม่จะต้องเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ 2 ด้านสำคัญ คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมใหม่ที่มีความสุข อย่างมีคุณค่าในระดับปัจเจกบุคคล และระดับประเทศ และความสามารถในการสร้างสรรค์ชีวิตทางเศรษฐกิจใหม่ ที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าในระดับปัจเจกบุคคล และระดับประเทศ (Office of the Education Council, 2021) ความสำคัญดังกล่าว ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 ที่ได้ประกาศใช้เป็นกรอบและทิศทางการ พัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ เพื่อให้มีคุณภาพด้านความรู้ ทักษะ ที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Ministry of Education, 2008) และสอดคล้องกับรายงานแนวทางการ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship): ประสพการณ์นานาชาติ พบว่า คุณลักษณะการเป็นพลเมือง โลกของคนไทย 4 ด้าน พบว่า ด้านความรู้และความเข้าใจ (Knowledge) (PNI = 7.827) เป็นด้านที่ประเทศไทย ทำได้ดีที่สุด รองลงมา คือ ด้านค่านิยมและทัศนคติ (Value and Attitudes) (PNI = 8.091) ด้านการรับรู้/เท่าทัน (Literacy) (PNI = 8.488) และด้านทักษะ (Skills) (PNI = 9.170) (Office of the Education Council, 2018) แนวโน้มและทิศทางการก้าวสู่สังคมยุคใหม่นั้นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศและของโลกตั้งแต่ต้นซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา ประเทศด้านอื่น ๆ อีก

พระพุทธศาสนาได้มีพัฒนาการควบคู่กับการเจริญเติบโตของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการกิจ การศึกษา คือ การฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา (Somdet Phra Buddhakhosachan (P. A. Payutto), 2016) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้มีความเจริญ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข การจัดการเรียนการสอนอาศัยหลักให้นักเรียนได้ รู้จักการฝึกฝนด้วยตนเองเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยหลักอริยสัจสี่ เกิดการเรียนรู้ พัฒนากาย จิต แสดงออก ด้วยความปัญญาใช้ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการปัจจัยภายนอก “ปรโตโมชะ” และ “โยนิโสมนสิการ” (Wiwattananon, 2017) นอกจากนี้แล้ว พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับการกำหนด ความเชื่อและพฤติกรรมเกี่ยวกับ “การให้” และ “การเป็นอาสาสมัคร” ดังปรากฏตามคำสอนในสังคหวัตถุ 4 เรื่อง มุ่งในการให้ทานและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น (Rattanamuk, 2008) หลักพุทธธรรมเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

จากความสำคัญดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตาม หลักพุทธธรรมโดยมุ่งหวังว่าจะเป็นแนวทางในการเสริมศักยภาพเยาวชนในการเป็นพลเมืองโลก นอกจากนี้แล้ว เป็นการประมวลความรู้ให้เห็นถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังปรากฏในโลกปัจจุบัน และ นำเสนอแนวทางการเสริมศักยภาพให้สอดคล้องกับยุคสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม และนำเสนอแนวทางส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ใช้การศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการในประเทศ และแนวคิดจากต่างประเทศเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษา ทั้งแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและการศึกษาแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) นอกจากนี้แล้ว ยังศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเยาวชนเป็นพลเมืองโลกตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้การศึกษานี้สามารถตอบวัตถุประสงค์และคำถามของการวิจัยให้รอบด้านที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนามกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดการความรู้ และการถอดบทเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน จำนวน 28 คน แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 8 คน และกลุ่มตัวอย่างการสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเด็กและเยาวชนตั้งแต่หัวหน้า คณะทำงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินโครงการ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนอย่างน้อย 3 ปี 2) เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 5 ครั้ง และ 3) สามารถให้ข้อมูลทั้งระหว่างกรวิจัยและหลังการวิจัยได้ เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) กล่าวคือ การอ่านและจับประเด็นข้อมูลจากการศึกษา การจัดประเภท แยกแยะ จัดกลุ่มสาระ (ความหมาย) หรือแนวคิด (Concept) การเชื่อมโยงแนวคิดลักษณะหาความสัมพันธ์ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจะเป็นการตีความในการหาความหมายและสรุปสาระหลักของผลการวิเคราะห์ ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation technique)

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดตามลำดับขั้นตอนที่ 1 - ขั้นตอนที่ 3 ในรูปแบบการพรรณนาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวทางการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม จากผลการศึกษาพบว่าแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกเป็นแนวคิดที่รับรู้จากที่ปรากฏตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 และรับรู้ตามความเข้าใจตามจิตสำนึกในหน้าที่และสมาชิกของสังคมที่ต้องถือปฏิบัติเป็นวิถีปกติของการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนจะต้องรับผิดชอบและบูรณาการเข้าสู่โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาหรือภายใต้โครงการที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ และรับมอบหมาย การเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานที่เป็นปกติของกิจกรรม การใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินกิจกรรมจึงเป็นต้นทุนของสังคมไทยสรุปได้ ดังนี้

1.1. ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลกและการดำเนินชีวิตของเยาวชนในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า การเรียนรู้และรับรู้เกี่ยวกับความเป็น “พลเมืองที่ดี” ของเยาวชนไทยได้รับตั้งแต่ระดับครอบครัวจากการถูกมอบหมายกิจวัตรประจำวันและภารกิจที่ต้องรับผิดชอบโดยเฉพาะเกี่ยวกับศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ระดับพื้นฐาน ระดับมัธยม และระดับอุดมศึกษา ส่วนคำว่า “พลเมืองโลก” เพิ่งเป็นที่รับรู้แพร่หลายผ่านปรากฏตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 และจากการประกาศการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจากภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ทั้งด้านภาษา สัญลักษณ์ วัฒนธรรม และการสื่อสารขั้นพื้นฐานไปพร้อม ๆ กัน ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามความเข้าใจ คือ การที่การตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ความสามารถในการดำรงตนในการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคม และการเข้าใจบริบทปัจจุบันว่าตนเอง ชุมชน และประเทศไม่ได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวหากแต่ต้องมติดต่อดสื่อสารกับนานาชาติในด้านต่าง ๆ ทุกรูปแบบ เช่น ด้านการศึกษา การประกอบธุรกิจ การท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ เป็นต้น ดังการสนทนากลุ่มว่า

“อย่างที่จะเป็นพื้นฐานที่สุด คือ การที่คน ๆ ได้รู้จักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกไปพร้อม ๆ กันกับการเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ ชุมชน สังคม หรือพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ไปพร้อม ๆ กัน จะต้องมีการเรียนรู้และเข้าใจคนอื่น” (In-depth Executive Interview, 2022) และการสนทนาเชิงลึกว่า

“ภาวะที่ผู้คนรู้จักบทบาทหน้าที่ตามบริบทสังคมที่ผู้คนยอมรับ ในฐานะพลเมืองที่ดี” (Youth Representative In-depth Interview, 2022)

นอกจากการรับรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองแล้วจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่ดี และได้ลงมือทำสิ่งที่ดี ๆ เป็นการตอบแทนสังคม และสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมสังคม ดังการสนทนาเชิงลึกว่า

“ความเป็นพลเมืองโลกจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และสถาบัน การมีบทบาทที่เกี่ยวข้องในฐานะสมาชิกในสังคมในทุกระดับ ตั้งแต่ท้องถิ่น ประเทศ โลก ต้องมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคม ห่วงใยต่อผู้อื่น และโลกอย่างจริงจัง รวมถึงการลงมือปฏิบัติหรือริเริ่มสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนสิ่งที่ตนเชื่อมั่น” (Project Leader Interview, 2022)

1.2 หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญในพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทย หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นค่านิยมปลูกฝังความเป็นไทย คือ ความกตัญญูรู้คุณ ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายและการปฏิบัติต่อผู้ล่วงลับจะเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาทั้งหมด การส่งเสริมให้เยาวชนเข้าสู่ความเป็นสากล เป็นพลเมืองโลกจะต้องรู้จักการหาที่มาของความเป็นตัวตนของตนเอง โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา คือ หัวใจสำคัญประการหนึ่งของความเป็นเยาวชนและความเป็นคนไทยที่ดีที่สุด ดังการสัมภาษณ์ว่า

“แยกจากกันไม่ได้เลยเรื่องศรัทธาความเชื่อ ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ การประพฤติปฏิบัติ ผมว่าที่ประเทศเรายังอยู่ได้ก็เพราะมีวัดมีวาให้คนได้เข้าวัด ได้ไปทำบุญ ได้รับศีล อย่างน้อยก็ต้องคิดถึงบาปบุญบ้างแหละ เวลาทำกิจกรรมอบรมต่าง ๆ ก็ต้องมีห่อหุ้มไว้พระ พูดถึงความสามัคคี ความเสียสละแบ่งกันกัน มีหมด เป็นคำสอนจากพระทั้งหมด” (In-depth interview with Project Leader, 2022)

ในด้านหลักธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับเยาวชน แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีคำสอนที่มีจำนวนมาก และครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิตการประยุกต์ใช้สำหรับเยาวชนควรให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐาน และสามารถเลือกสรร แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านหลักการครองตน สำหรับการดำเนินชีวิตของเยาวชน คือ หลัก “เบญจศีล” หรือศีล 5 ให้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่ควรจะต้องศึกษาอย่างลึกซึ้งและให้เป็นวิถีการปฏิบัติเป็นมาตรฐานของเยาวชน การไม่ทำร้ายคนอื่น การไม่ละเมิดทรัพย์สินและร่างกาย การสื่อสารเชิงบวกไม่ทำร้ายใคร หรือการไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นอบายมุข เป็นหลักการที่เกิดจากหลักเบญจศีลตามแนวพุทธทั้งสิ้น 2) ด้านการครองคน ประกอบด้วย หลักธรรม 2 ส่วน คือ “หลักไตรสิกขา” หรือการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา การส่งเสริมให้เยาวชนรู้พื้นฐาน ทั้ง 3 ส่วน จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้อย่างเป็นระบบ และหลักธรรม “พรหมวิหารธรรม” คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทั้ง 4 ด้าน จะเป็นหลักการดำรงตนในการอยู่ในสังคม 3) หลักการครองงาน เป็นการบริหารจัดการภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย “หลักอิทธิบาท” คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา และ 4) การเกื้อกูลต่อสังคม ได้แก่ หลักธรรม “สังคหวัตถุ” คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นแนวทางที่จะเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ หลักธรรมทั้งหมด ถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่เยาวชนคุ้นเคยจากสถานศึกษาและการดำเนินชีวิตที่ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนมาโดยตลอด การส่งเสริมให้เยาวชนได้มีความเข้าใจ มีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบท การรู้จักประยุกต์ใช้จะสามารถเสริมสร้างการเป็นพลเมืองโลกที่ดีได้ ดังการสนทนา

“เราจะคุ้นเคยตั้งแต่เด็ก เข้าวัด สวดมนต์คำสอนดี ๆ ทั้งนั้นก็มีกันหมด แต่คนที่จะนำมาใช้และเข้าใจมีน้อย เยาวชนที่จะเป็นพลเมืองโลกต้องอธิบายให้ได้ ปฏิบัติให้ได้ อย่างในหลวงท่านสอนนำเอาศีลธรรมของมหาชนมาสอน ต้องรู้นะ ต้องทำนะ ไม่ต้องท้อถอยแม้จะอยู่กลางทะเล” (In-depth Executive Interview, 2022)

1.3 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของเยาวชนในการประยุกต์ใช้ตามหลักพุทธธรรม พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะปัจจัยสำคัญที่ได้ส่งผลต่อการเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองโลกของเยาวชน คือ ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ การคมนาคม การศึกษาที่เป็นไปอย่างง่ายและทั่วถึง การเคลื่อนย้ายและอพยพหมุนเวียนกันของประชากรในประเทศในการใช้แรงงานและประกอบอาชีพ รวมถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรในทุกพื้นที่ของสังคมโลกจะกลายเป็นสังคมขนาดใหญ่ พื้นฐาน 3 ด้านที่สำคัญจากการศึกษา ประกอบด้วย

ด้านที่หนึ่ง ความรู้ความเข้าใจ คุณลักษณะสำหรับการเป็นพลเมืองโลกของเยาวชนรุ่นใหม่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ทางสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เรียนรู้ถึงบทบาทตนเองและความเป็นประชาธิปไตย ความอิสระ เสรีภาพทางความคิด การเปิดพื้นที่ในการสื่อสารและการแสดงออกแบบสาธารณะ ความรู้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต มีความเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง พลิกผัน รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ความรู้การใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะนวัตกรรมต่าง ๆ ในการมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การรู้จักใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูล การค้นหาความรู้เพื่อมาประกอบอาชีพหรือความจำเป็นพื้นฐานในชีวิตประจำวันอย่างเรียบง่าย ความรู้การใช้เทคโนโลยีในการทำธุรกรรมทางการเงิน การประกอบธุรกิจ การสอนหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเป็น Youtuber หรือ Vlogger การสตรีมเมอร์หรือ Live สดการเล่นเกมส์ การสอนการเล่นเกมส์หรือการแนะนำเกมส์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเอง ความสามารถในการสร้างเนื้อหา (Content Creator) สำหรับเป็นข้อมูลและสารสนเทศในการสื่อสารและสร้างรายได้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังการสนทนากลุ่มว่า

“สำคัญมาก โดยเฉพาะช่วงสถานการณ์โควิดที่ผ่านมา สอนหนังสือ ประชุม อาศัยไลน์ ต้องใช้เฟสบุ๊ค ตอนนี้ต้องบอกว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กรุ่นใหม่เขาจะเร็ว เขามีกลุ่มของเขาเอง ครูอาจารย์จะเป็นคนป้อนข้อมูล ส่วนเรียนรู้หรือช่องทางเขาจะสื่อการกันเอง เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับคนรุ่นใหม่” (In-depth Executive Interview, 2022)

“อยากมีรายได้เป็นของตัวเอง มีช่องยูทูป อยากมีคนติดตามเยอะ ๆ ไม่ต้องรบกวนพ่อแม่ อยากทำงานแบบอยู่ที่ไหนก็ได้ แต่มีรายได้ตลอด ไม่ต้องห่วงเข้างาน” (In-depth Executive Interview, 2022)

ด้านที่สอง ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในการเป็นพลเมืองโลก พบว่า จากการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการส่งเสริมทักษะสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ คือ การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีและการสื่อสารซึ่งได้ส่งผลต่อวิธีการเรียนรู้ การหาความรู้ การสื่อสาร และการสร้างชุมชนหรือสังคมในรูปแบบใหม่ ๆ ดังนั้น ทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่ง 5 ประการที่สำคัญ คือ ทักษะการสื่อสารสาธารณะในสังคมออนไลน์ กล่าวคือ เยาวชนจะต้องมีการยับยั้งชั่งใจในการเลือกและใช้การสื่อสารที่เหมาะสม และรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมออกไป การโพสต์หรือแชร์ข้อความหรือการแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณ ไม่ละเมิดกฎหมาย เป็นต้น ดังการสนทนาว่า

“ต้องยอมรับว่าโลกมันหมุนไว สมัยนี้เป็นสมัยนิวส์ลัมผัส เราคนละ GEN กับเขา ตอนนี้ยังเรียนรู้กับเด็กเลยในการใช้โทรศัพท์ ต้องเรียนกับลูกที่เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ แต่ที่เราช่วยเขาได้ คือ การยับยั้งชั่งใจ เตือนเขา โพสต์คำทอ ฟ้องร้องกัน ทะเลาะกัน ต้องเตือนสติให้อยู่” (In-depth Executive Interview, 2022)

ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์และสื่อเทคโนโลยี เยาวชนจะต้องมีทักษะในการนำเข้าข้อมูล กระบวนการจัดการข้อมูลต่าง ๆ ทั้งต่อการเรียนรู้ หรือสำหรับการทำธุรกิจสร้างรายได้ รวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์และประมวลผล ปัจจุบันส่วนมากเยาวชนจะมีเครื่องมือสื่อสารและสามารถออนไลน์ได้ตลอดเวลา รวมถึงสถานศึกษาต่าง ๆ หรือศูนย์เรียนรู้ในระดับชุมชนท้องถิ่นสำหรับรองรับความต้องการในการใช้งาน การมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และการสื่อสารต่าง ๆ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสร้างรายได้เป็นการต่อยอดการสร้างรายได้และประกอบอาชีพผ่านเทคโนโลยี การเข้าถึงข้อมูล การสื่อสารที่เป็นสากล และการทำธุรกรรมที่ง่ายไม่ซับซ้อน การพัฒนาทักษะด้านประกอบการจะเป็นการเปิดกว้างต่อการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น และทักษะการดำรงตนในสังคมอย่างเข้าอกเข้าใจ ความซื่อสัตย์ และความหลากหลายเป็นสาเหตุให้เกิดความเปราะบาง ความเครียด การทะเลาะ และการก่อปัญหาต่าง ๆ ทั้งต่อตัวเองและที่กระทบต่อผู้อื่น การพัฒนาทักษะที่รู้จักยับยั้งชั่งใจ เข้าใจผู้อื่นในสังคม และรู้จักแบ่งปัน จะเป็นการปลูกฝังพื้นฐานด้านและสร้างภูมิคุ้มกันการอยู่ร่วมกันในสังคมให้กับเยาวชนในระยะยาวได้ ทักษะการเลือกสรรและการปฏิเสธสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สังคมที่มีการสื่อสารแบบไร้ขอบเขตและเข้าถึงได้ง่ายนำมาสู่การปฏิสัมพันธ์ที่รวดเร็วทั้งด้านบวกและลบ ปัจจัยด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชน เช่น สิ่งเสพติด การรวมกลุ่มที่สร้างความเดือดร้อนและละเมิดสิทธิผู้อื่น การก่ออาชญากรรม เป็นต้น มีทักษะด้านการรู้จักกับสิ่งที่ถูกต้องและส่งเสริมชีวิตที่ดี และรู้ปฏิเสธสิ่งที่เป็นโทษต่อตนเองจึงเป็นทักษะที่สำคัญ ดังการสนทนาเชิงลึกว่า

“ช่วงนี้หาง่ายมาก กลุ่มนี้เขามองตากู้กัน สื่อสารกันง่าย ๆ ถ้าไม่มีคนเตือนจะลำบากมาก ในโรงเรียนผู้ปกครองหนักเลย ตอนนี้นั้นเร็วมาก แป๊บเดียวมาถึงหน้าโรงเรียน จะเตือนติดตามอย่างใกล้ชิดไม่นั่งหลุดหมดเอาไม่อยู่กัน” (In-depth Executive Interview, 2022)

ด้านที่สาม ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง การสะท้อนถึงค่านิยมและทัศนคติของเยาวชนต่อการเป็นพลเมืองโลกในยุคการเปลี่ยนแปลงนั้น พบว่า ปัจจัยที่เป็นต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ยังคงเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นไทยส่วนใหญ่ คือ การมีพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม และเป็นพื้นฐานถึงทัศนคติเชิงกตัญญูรู้คุณทั้งต่อบรรพชน ครูอาจารย์ สิ่งแวดล้อมถิ่นฐาน ความเป็นชาติ และสถาบันหลักที่เป็นหลักของความเป็นชาติ อย่างไรก็ตาม บทบาทที่ดีของผู้นำและผู้มีประสบการณ์ในสังคมยังมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเป็นต้นแบบให้กับเยาวชน ศึกษาและบ่มเพาะเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดีตลอดถึงการดำรงอยู่ในสังคมยุคใหม่ เช่น ผู้บริหารประเทศ ครูอาจารย์ แกนนำชุมชน หัวหน้าครอบครัว ผู้นำกิจกรรมชุมชน การเป็นหัวหน้าองค์กร หรือผู้ประกอบการที่ดี เป็นต้น และทั้งหมดจะเป็นพื้นฐานที่ดีต่อการเป็นค่านิยมและทัศนคติที่ดีของเยาวชนในการเป็นพลเมืองโลกต่อไปได้ ค่านิยมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนที่สำคัญประกอบด้วย การมีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ การมีความซื่อสัตย์ต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเอง สามารถที่จะดัดเตือนตนเองได้ แม้จะไม่มีใครรับรู้ การพัฒนาตนเอง การดูแลครอบครัว และความซื่อสัตย์สุจริตต่อสังคมทั้งในและนอกการเป็นพลเมืองของโลก ความขยันหมั่นเพียรต่อการพัฒนาศักยภาพและประกอบอาชีพ บนพื้นฐานของการดำรงชีพในสังคม คือ ความสามารถในการรู้จักพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพและทำมาหากินสร้างรายได้ หากมีความมุ่งมั่นและทำงานอย่างต่อเนื่อง จะเป็นผลดีทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ดังการสัมภาษณ์เชิงลึก ว่า

“ตอนนี้ไม่ต้องรอให้เรียนจบมีตัวอย่างเยอะมากที่สามารถทำมาหากินได้ บางที่ไม่เกี่ยวกับที่เรียนมาเลย หาเงินได้ดีกว่าพ่อแม่ การสอนตอนนี้ต้องบอกให้รู้จักทำมาหากินเป็น ตัวนี้สำคัญ” (In-depth Executive Interview, 2022)

ความเสียสละมีจิตอาสาเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการช่วยเหลือดูแลผู้อื่นในฐานะที่เกิดมาร่วมสังคมและโลกในยุคสมัยเดียวกัน การเป็นพลเมืองโลกต้องมีจิตสาธารณะเป็นพื้นฐาน ปัจจุบันคุณธรรมความเสียสละได้เป็นการสร้างอัตลักษณ์อย่างแพร่หลายทั้งในระดับกลุ่มและองค์การผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ปรากฏตามสื่อ หากมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจะเป็นเครื่องมืออบรมกล่อมเกล้าให้เป็นผู้เกื้อกูลต่อผู้อื่นและสร้างสิ่งที่ดี ตอบแทนให้กับสังคม ประเทศชาติ ความมีระเบียบวินัย เป็นการสร้างกฎพื้นฐานเพื่อรักษาดูแลตนเองด้วยข้อปฏิบัติเฉพาะของตนเอง เช่น การตื่นเช้า การเข้าร่วมกิจกรรมตามวาระ และตรงเวลา นอกจากนี้ การมีวินัยจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเรียบร้อยของชุมชน องค์กร และสังคมในภาพรวมได้ การรู้จักความสามัคคี เป็นคุณธรรมที่จะนำสู่การทำงาน การพัฒนาศักยภาพในรูปแบบการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเรียนรู้ในการเชื่อมประสาน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการมุ่งสู่เป้าหมายที่เป็นประโยชน์ต่อภารกิจขององค์กรและส่วนรวม และการเคารพต่อสิทธิและความแตกต่างของกันและกัน การเรียนรู้และยอมรับถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมจะเป็นการเคารพต่อผู้อื่นและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้อื่น ซึ่งผลลัพธ์ที่จะเกิด คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังการสนทนากลุ่ม ว่า

“จะไปพูดถึงพลเมืองโลกที่ดีก็ต้องเริ่มจากในสิ่งที่เราทำก่อน รู้พื้นฐานตน เคารพความเป็นตน ความเป็นสังคม เรามีสิ่งเหล่านี้แล้วจะไปอยู่ที่ไหนก็ได้ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับใคร รู้สิทธิเรา รู้สิทธิของคนอื่น ต่างคนต่างยอมรับกัน ต้องปลูกฝังแบบนี้ เข้าใจตัวเองก็อยู่กับคนอื่นได้” (In-depth Executive Interview, 2022)

“จะไว้ใจกันได้ อยู่ด้วยกันได้ ก็ต้องซื่อสัตย์ ต้องมีวินัย รับผิดชอบงานที่มอบหมายให้ ไม่มาสาย ไม่กินแรงคนอื่น สามัคคีกันจะไปไหนก็ไปพร้อมกัน” (Youth Representative In-depth Interview, 2022)

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของเยาวชนในยุคของการเปลี่ยนแปลง สรุปได้ตาม Table 1 ดังนี้

Table 1 Characteristics of Global Citizenship among Youth according to Buddhadhamma Principles.

Important Characteristics	A clear connection with Buddhism			
	(1) Self- management	(2) Man management	(3) Job management	(4) Social contribution
1. Cognitive aspect				
1.1 Knowledge of rights and duties	✓	✓	✓	✓
1.2 Knowledge of the changing situation	✓	✓	✓	✓
1.3 Knowledge of using technology	✓	✓	✓	✓
1.4 Knowledge of using technology for financial transactions	✓	✓	✓	-
2. Essential skills for youth				
2.1 Public communication skills in online communities	✓	✓	✓	✓
2.2 Computer and technological media skills	✓	✓	✓	✓
2.3 Entrepreneurial skills to create income	✓	✓	✓	-
2.4 Skills for living in society with empathy	✓	✓	✓	✓
2.5 Skills in selecting and rejecting unbeneficial things to oneself and society	✓	-	-	✓
3. Values and correct attitude				
3.1 Having morality and trustworthiness	✓	✓	✓	✓
3.2 Diligence	✓	✓	✓	-
3.3 Voluntary sacrifice for helping others	✓	✓	✓	✓
3.4 Being disciplined	✓	✓	✓	✓
3.5 Knowing the unity	✓	✓	✓	✓
3.6 Having respect for rights and differences	✓	✓	✓	✓

จาก Table 1 แสดงถึงการสรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะการเป็นพลเมืองโลก 3 ด้าน มีทั้งหมดจำนวน 15 ข้อย่อย ประกอบด้วย ด้านความรู้ความเข้าใจ ทั้งหมด 4 ข้อ ด้านทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชน 5 ข้อ และด้านค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง 6 ข้อ และจากทั้ง 3 ด้าน เมื่อเชื่อมโยงกับหลักธรรมพระพุทธศาสนาสำหรับการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องการเป็นพลเมืองโลกในยุคของการเปลี่ยนแปลงส่วนมากครอบคลุมทุกมิติ

สามารถอธิบายได้ว่า หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก พบว่า หลักธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับเยาวชน แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีคำสอนที่มีจำนวนมาก และครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต การประยุกต์ใช้สำหรับเยาวชนควรจะให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐานแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ด้านหลักการครองตน สำหรับการดำเนินชีวิตของเยาวชน คือ หลัก “เบญจศีล” หรือศีล 5 ด้านการครองคน ประกอบด้วยหลักธรรม 2 ส่วน คือ “หลักไตรสิกขา” หรือการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา และหลัก “พรหมวิหารธรรม” คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา หลักการครองงาน เป็นการ

บริหารจัดการภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย “หลักอิทธิบาท” คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา และการเกื้อกูลต่อสังคม ได้แก่ หลักธรรม “สังคหวัตถุ” คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นแนวทางที่จะเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของเยาวชนในการประยุกต์ใช้ตามหลักพุทธธรรม พบว่า มี 3 ด้านที่สำคัญ คือ ด้านความรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในการเป็นพลเมืองโลก และด้านค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ Somdet Phra Buddhakhosachan (P. A. Payutto) (2016) ได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาว่ามีหลักธรรมที่มุ่งเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์เพื่อให้เกิดอิสรภาพ นอกจากนี้ หลักธรรมต่าง ๆ ยังสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของมนุษย์นั้นว่าตั้งอยู่ท่ามกลางความสัมพันธ์ในระบบของชีวิตบุคคลกับสังคมและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การเสริมศักยภาพหรือการให้การศึกษาที่ดีและถูกต้องจะส่งผลให้เกิดการประสานเกื้อกูลกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมนั้น สอดคล้องกับ Chaipayotha (2019) ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาว่ามีลักษณะที่โดดเด่น โดยประกอบด้วยหลักธรรมที่มุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลกโดยตรง หลักธรรมที่สำคัญ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน คือ การให้ การเอื้อเพื่อปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาที่ซาบซึ้งใจ อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ และสอดคล้องกับ Phra Brahma Pandit (Dhammacitto, P.) (2019) การกำเนิดขึ้นของพระพุทธศาสนา มุ่งเพื่อเกื้อกูลการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกชั้นและวรรณะ ศักยภาพและศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ตั้งอยู่บนการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง เป็นการพัฒนาแบบครบทุกส่วน (Whole) และถือว่า “มนุษย์เป็นตัวตั้งของการพัฒนา” ลักษณะของการพัฒนาเชิงพุทธจึงเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม กล่าวคือ การให้ความสำคัญกับมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันทุกระดับ ตั้งแต่สตรี เด็ก เยาวชน คนจน คนพิการ หรือคนชรา ที่จะต้องได้รับผลแห่งการพัฒนาเหมือนกัน ตามหลักการที่ว่า “ไม่มีใครถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง” (Leaving no one behind)

2. นำเสนอแนวทางส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม จากการศึกษาคณะผู้วิจัย ผลการศึกษามี ดังนี้

2.1 การส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกตามแนวทางพุทธธรรมยังไม่มีปรากฏชัดเจนในเชิงนโยบาย ควรมีการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับพุทธธรรม ที่เป็นต้นทุนเดิมของสังคมไทยสู่การเตรียมความพร้อมเยาวชนให้เป็นพลเมืองไทยที่สมบูรณ์และเป็นพลเมืองโลกไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นการรักษาความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ความเป็นไทย และมีการเชื่อมโยงความเป็นพหุวัฒนธรรม

2.2 การส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรมมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายฝ่ายโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้งด้านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย องค์การที่เกี่ยวข้องหลัก คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ของประเทศ ควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์เฉพาะเป็นภารกิจมุ่งในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามหลักพุทธธรรม การเตรียมทรัพยากรบุคคลให้มีทักษะและเป้าหมายร่วมกัน การจัดทำแผนงาน และโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเชิงระบบและคู่ขนานทั้งประเทศและระดับนานาชาติ

2.3 การออกแบบและกระบวนการเสริมศักยภาพบนฐานหลักพุทธธรรม มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อที่หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วม ควรมีการกำหนดเป้าหมายคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม โดยมีการประยุกต์เข้ากับคุณลักษณะพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติ ด้านความรู้ควรประกอบด้วยทั้งสิทธิ หน้าที่ ความรู้การเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย การสื่อสาร สารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ทักษะการปฏิเสธ และด้านค่านิยมและทัศนคติ ประกอบด้วย คุณธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ วินัย เคารพต่อสิทธิ และความแตกต่าง โดยบูรณาการที่สอดคล้องหลักพุทธธรรม

ข้อที่สอง เนื้อหาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการเป็นพลเมืองโลก ควรมีการกำหนดเป้าหมายคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรม โดยมีการประยุกต์เข้ากับคุณลักษณะพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติ ส่วนหลักพุทธธรรมควรครอบคลุมมิติ 4 ด้าน คือ การพัฒนาตนเอง การบริหารจัดการคน การบริหารจัดการงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และการเชื่อมประสานกับชุมชนหรือสังคม และหลักธรรมตามแนวพุทธธรรมควรประกอบด้วย หลักเบญจศีลหรือศีล 5 หลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม หลักอิทธิบาท และหลักสังคหวัตถุ ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการออกแบบการส่งเสริมเยาวชนในการเป็นพลเมืองโลกที่ยั่งยืนได้

ข้อที่สาม การออกแบบโครงการหรือกิจกรรม โครงการหรือกิจกรรมควรเกิดจากความต้องการของเยาวชนตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้หรือการเสริมศักยภาพที่ออกแบบในการเสริมการเรียนรู้ให้มากที่สุด มุ่งให้ส่งเสริมให้เยาวชนที่เข้าร่วมเรียนรู้ในการใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้ โดยเฉพาะการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน รวมถึงการแก้ไขปัญหา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว และการติดตามประเมินผลเป็นลักษณะการประเมินเสริมพลัง มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและเติมเต็มมากกว่าการชี้ผิด ถูก ซึ่งจะบั่นทอนกำลังใจในการพัฒนา

สามารถอธิบายได้ว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับความเป็นพลเมืองโลก การเตรียมความพร้อมคน และการบริหารจัดการ และการออกแบบและกระบวนการเสริมศักยภาพบนฐานหลักพุทธธรรม โดยต้องมีการดำเนินการ 3 ส่วนที่สำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วม เนื้อหาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการเป็นพลเมืองโลก และการออกแบบโครงการหรือกิจกรรม ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Office of Academic and Educational Standards (2022) กล่าวถึงแนวคิดการสร้างความเป็นพลเมืองโลกว่าเป็นการสร้างหลักประกันให้ทุกคนได้มีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกเป็นเป้าหมายหรือตัวบ่งชี้ที่จะใช้พัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นพลโลก (World citizenship) มีฐานคิดพัฒนามาจากทฤษฎีความเป็นพลเมือง มุ่งให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ทางสังคมทั้งระดับปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางสังคม (Social solidarity) ทั้งในระดับประเทศและระดับสังคมโลก และสอดคล้องกับแนวคิดของ Crawford (2013) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดและแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของ UNICEF ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลโลกหลัก ๆ มีความเกี่ยวข้องกัสิทธิมนุษยชนในเรื่องสิทธิเด็ก การพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การวิจัย การตัดสินใจ ในประเด็นเกี่ยวกับโลก ความสำนึกในชุมชน และความเชื่อว่าความสามารถเปลี่ยนแปลงชุมชนได้

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมเยาวชนเพื่อเป็นพลเมืองโลกตามหลักพุทธธรรมโดยหลักไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญาเป็นหลักสำคัญ และเป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การครองตน การครองคน การครองงาน และการเชื่อมสังคม เสริมสร้างคุณลักษณะทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณค่า และทัศนคติ ซึ่งมีลักษณะความเป็นองค์การในการหล่อหลอมได้ และปัจจัยหนุนเสริมที่สำคัญ คือ การเป็นกัลยาณมิตรที่ดี (ปรโตโฆสะ) และการรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ในการกำกับให้มีพลังในการก้าวสู่การเป็นพลเมืองโลกที่ดี สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพประกอบใน Figure 1

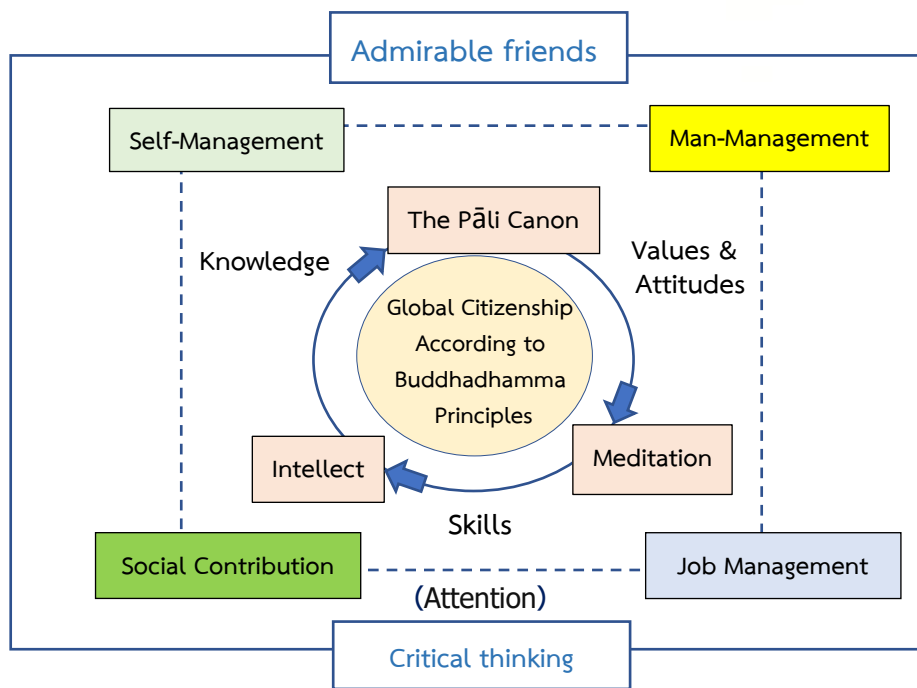

Figure 1 Linking Buddhадhamma Principles to Promoting Youth to Global Citizenship.

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาความเป็นพลเมืองโลกเป็นหลักการพื้นฐานที่ครอบคลุมมิติการเสริมศักยภาพความเป็นมนุษย์ทั้งด้านทักษะความรู้ ค่านิยม และทัศนคติ การส่งเสริมเยาวชนเพื่อเข้าสู่การเป็นพลเมืองโลกจะต้องมีการบูรณาการฐานคิดที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อมุ่งให้เกิดการอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุขและเกิดความยั่งยืนต่อไป หลักพุทธธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนามีความหลากหลายและครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะเป็นฐานรากของสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงความเป็นตัวตนของคนไทยมาอย่างยาวนาน หลักธรรมที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและได้สรุปเป็นองค์ความรู้เป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมเป้าหมาย 4 ส่วน คือ ด้านการครองตน ด้านการครองคน ด้านการครองงาน และเกื้อกูลสังคม โดยมีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตามเป้าหมายดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอสำหรับการส่งเสริมเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลก แสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมมีความโดดเด่นและลุ่มลึกในการประยุกต์ใช้ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด นั่นคือ การเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเกิดความยั่งยืนส่งต่อไปให้กับคนรุ่นต่อไปได้ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาหลักพุทธธรรมประกอบด้วยหลักการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลก ดังนั้น ทุกองค์กรควรนำหลักพุทธธรรมเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมเยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองโลกที่สมบูรณ์แบบมีการบูรณาการตั้งแต่นโยบาย และการนำไปสู่การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ พันธกิจที่รับผิดชอบเพื่อบรรลุเป้าหมายของสังคมในภาพรวม ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) ควรมีการพัฒนาหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบูรณาการหลักสูตรในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 2) ควรมีการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองโลกที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรม ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาพระพุทธศาสนากับศาสตร์ของการเรียนรู้แนวใหม่เพื่อให้ทันสมัย เช่น การเรียนรู้เชิงรุกกับแนวทางการเสริมศักยภาพการเรียนรู้เยาวชนยุคใหม่เพื่อให้เกิดการบูรณาการทักษะและการเรียนรู้แตกต่างไปจากสังคมแบบดั้งเดิม 2) ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกร่วมบนฐานพุทธธรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในบริบทของพุทธศาสนิกชน

References

- Chaiyayotha, D. (2019). Textbook, basic subject, Buddhism, Grade 4-6 secondary school. (11th ed.). Thai Rome Klua co., Ltd.
- Crawford, E. O. (2013). Exploring Our Roles as Global Citizens: an Educator's Guide (Grades 3-5). TeachUNICEF.
- In-depth Executive Interview. (2022). Guidelines for promoting global citizenship among youth based on buddhadhamma principles. (Nilkote, R., Interviewer)
- In-depth interview with Project Leader. (2022). Guidelines for promoting global citizenship among youth based on buddhadhamma principles. (Nilkote, R., Interviewer)
- Ministry of Education. (2008). Basic Education Core Curriculum. B.E. 2551. Agricultural Cooperative.
- National Education Act B.E. 1999. (1999). Royal Gazette. Volume 116, Chapter 74 g. Page 5.
- Office of Academic and Educational Standards. (2022). Physical Education: Subject and Learning Objectives. Kaew Chao Chom Media and Publishing Center Suan Sunandha Rajabhat University.
- Office of the Education Council. (2018). Global Citizenship Promotion Research Report: International Experience. Prikwarn Graphic co., Ltd.
- Office of the Education Council. (2021). Proposes a learning system that responds to the future changes in the year 2040. Office of the Education Council.
- Phra Brahma Pandit (Dhammacitto, P.). (2019). Religion and the Sustainable Development Goals (SDGs). (2nd ed.). Amarin Printing & Publishing Public Co., Ltd.
- Project Leader Interview. (2022). Guidelines for promoting global citizenship among youth based on buddhadhamma principles. (Nilkote, R., Interviewer)
- Rattanamuk, S. (2008). Volunteer Management System Case Study: Tzu Chi Foundation, Taiwan. (2nd ed.). Center for Promotion and Development of Moral Empowerment (Moral Center) Office of Knowledge Management and Development (Public Organization).
- Sinlarat, P. (2017). Before School 4.0: Creative School. (2nd ed.). Chulalongkorn University Printing House.
- Somdet Phra Buddhakosachan (P. A. Payutto). (2016). Buddhadharma (original version). (31st ed.). Buddhist printing house of the Dhammasapa.
- Wiwattananon, S. (2017). Philosophy of Thai Education according to His Majesty's initiatives His Majesty King Bhumibol Adulyadej, Rama IX (Complete Education). Chulalongkorn University Book Center.
- Youth Representative In-depth Interview. (2022). Guidelines for promoting global citizenship among youth based on buddhadhamma principles. (Nilkote, R., Interviewer)